

SHAXSLILIK SIFATLARINING O'QITUVCHI KADRLAR TAYYORLASHDAGI AHAMIYATI

Dusmetova Maksuda Matnazarovna

Urganch davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada shaxslilik sifatlari va uning bo'lajak o'qituvchilardagi ahamiyatiga oid ilmiy nazariy yondashuvlarga to'xtalib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *Shaxs, individ, shaxslilik, bilim, malaka, ko'nikma, faoliyat, munosabatlar.*

Аннотация: *В этой статье рассматриваются научные теоретические подходы к качествам личности и их значению для будущих учителей.*

Ключевые слова: *человек, индивид, личность, знания, умения, навыки, деятельность, отношения.*

Annotation: *This article discusses scientific theoretical approaches to personality traits and their significance for future teachers.*

Key words: *person, individual, personality, knowledge, abilities, skills, activities, relationships.*

Zamonaviy olimlarning ta'kidlashicha, inson ijtimoiy tajriba va xatti-harakatni tartibga solishning ijtimoiy mexanizmlaridan ajralib chiqmaydi, balki ularni o'ziga singdiradi (interorizatsiya qiladi), shu asosda o'zining ichki dunyosini quradi. Inson ichki dunyoga ega bo'lib, ijtimoiy rivojlangan xulq-atvor shakllari va to'plangan tajribaning tashuvchisiga aylanadi.

Falsafiy nuqtai nazardan, shaxsiyat – bu insonning umuminsoniy tajriba va insoniyat tomonidan tarixan ishlab chiqilgan xatti-harakatlar va faoliyatning avtonom tashuvchisi sifatida harakat qilish qobiliyatidir.

Shaxs-bu uning ijtimoiy sifatlari (qarashlari, qobiliyatlari, ehtiyojlari, qiziqishlari, axloqiy e'tiqodlari va boshqalar) jihatidan olingan inson shaxsidir.

Shaxs va individ o'rtasidagi farqni aniqlash A. N. Leontievning yozishicha, shaxs, individ singari, sub'ektning hayotiy munosabatlarini amalga oshiradigan jarayonlarni birlashtirish mahsulidir, bu shaxsni o'rganishda materialistik yondashuvning mazmunini tashkil etadi.[1].

Uzoq vaqt davomida rus psixologiyasi insonning mohiyatini “individga xos bo'lgan mavhum” dan kelib chiqadigan ijtimoiy munosabatlar to'plami sifatidagi marksistik tushunchaga asoslanib kelgan. Shu bilan birga, rus tilida so'zlashadigan fan muhim, ammo shaxsning barcha mazmunini tugatmaydigan shaxsning ijtimoiy xususiyatlarini o'rganishga e'tibor qaratdi.

Sovet davridagi lug'atlarda shaxsning taxminan quyidagi ta'rifi mavjud edi:

a) shaxs munosabatlar va ongli faoliyat sub'ekti sifatida;

b) shaxsni tavsiflovchi muayyan jamiyat a'zosi ijtimoiy ahamiyatga molik xususiyatlarning barqaror tizimi sifatida.

Shaxsga psixologik yondashuvning o'ziga xos xususiyati, an'anaviy pedagogik yondashuvdan farqli o'laroq, D. A. Leontyevning fikriga ko'ra, unga baho bermaslikdir.

Shaxslilik sifatleri - bu shaxs tomonidan qo'lga kiritilgan, inson xatti-harakatlarining barqaror usulida namoyon bo'ladigan xususiyatlar. Psixologlar orasida shaxslilik sifatlarini shakllantirish bolaning rivojlanishining dastlabki bosqichlarida amalga oshiriladi va kelajakda ular faqat turli omillar ta'siri ostida tuzatiladi, degan fikr keng tarqalgan. Shubhasiz, shaxslilik sifatleri inson faoliyatining barcha jabhalariga ta'sir qiladi va kasbiy faoliyat bundan mustasno emas. Oliy ta'lim muassasalari ijtimoiy buyurtmani hisobga olishi, bitiruvchilarda o'qish davrida jamiyatga zarur bo'lgan sifatlar shakllanishini ta'minlashi shart.

D. V. Chernilevskiy tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bitiruvchining raqobatbardoshligini olingan ta'lim sifati bilan baholash mumkin[2].

Biroq, ta'lim standartiga javob beradigan bilim, ko'nikma va malakalarning mavjudligi har doim ham muvaffaqiyatli ishga joylashishni kafolatlamaydi, chunki bitiruvchining boshqa muhim xususiyatlari hisobga olinmaydi. Masalan, bir xil bilim darajasiga ega bo'lgan ish uchun murojaat etuvchiga qiyosiy ustunlik beradigan ma'lum shaxslilik sifatlarining mavjudligi. Nazariyani o'zlashtirgan, lekin uni amalda qo'llay olmagan universitet bitiruvchisi ish beruvchi uchun mehnat bozorida past "foydalanish qiymati"ni ifodalaydi [3].

Shu munosabat bilan, ko'plab ish beruvchilar, bitiruvchining muayyan operatsiyalarga maxsus tayyorgarligidan ko'ra, umuman ishlashga asosiy tayyorligi bilan ko'proq qiziqishlarini ta'kidlaydilar. Ish beruvchilarning ta'kidlashicha, bitiruvchilarning faqat bitta maxsus bilimlari etarli emas, chunki ular, qoida tariqasida, ishlab chiqarish va biznesning zamonaviy haqiqatlaridan ajralib turadi.

Ish beruvchilarning ta'kidlashicha, bitiruvchilar uchun faqat bitta maxsus bilimlar to'plami etarli emas, chunki ular, qoida tariqasida, ishlab chiqarish va biznesning zamonaviy haqiqatlaridan ajralib turadi.

T.V. Ivanova kompetentsiyani uch komponentning (bilim, ko'nikma va shaxslilik sifatleri) birligini ifodalovchi va ushbu bilim, ko'nikma va malakalarni ishlab chiqarish jarayonlarida qo'llashga tayyorlikda namoyon bo'ladigan mutaxassisning integral sifati sifatida tushunadi[4].

Shunday qilib, kelajakdagi raqobatbardosh mutaxassisni shakllantirish muammosini o'rganayotganda, kelajakdagi kasbiy faoliyatga nisbatan "qiymat yo'nalishlari" kabi tushunchani hisobga olish kerak. Universitetning raqobatbardosh bitiruvchisi nafaqat kasbiy kompetensiyalar, shaxsiy sifatlarining mavjudligi bilan ajralib turadi, balki uning kelajakdagi kasbiy faoliyatiga qiymat munosabatini shakllantirish kerak. Kasbiy faoliyatning qadriyati malakalari shaxslilik sifatlaridan ajralgan holda rivojlana olmaydi va rivojlanmasligi kerak.

Shu munosabat bilan bitiruvchini kasbiy faoliyatga tayyorlash, ya'ni raqobatbardosh mutaxassisni shakllantirish uchun ish beruvchilarning zamonaviy bitiruvchiga zarur deb hisoblagan vakolatlari, shaxsiy sifatleri borasidagi talablarini o'rganish, shuningdek bitiruvchining kelajakdagi kasbiy faoliyatiga tayyorligiga ta'sir qiluvchi qiymat yo'nalishlarini o'rganish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А. Н. Леонтьев. – 2-е изд. М., 1977. – 225 с.
2. Чернилевский, Д.В. Дидактические технологии в высшей школе: учеб. пособ. для вузов / Д.В. Чернилевский. – М.: ЮНИТИ-ДИНА, 2002
3. Воронов, М.В. Формирование и контроль профессиональных компетентностей студентов по направлению подготовки «Экономика» [Электронный ресурс] / М.В. Воронов, Г.В. Рябова, В.Н. Фокина. – Режим доступа: http://www.muh.ru/content/pps/100823_stat_50.doc
4. Иванова Т.В. Формирование информационно-технологической компетентности студентов технического вуза текст: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.08 / Иванова Татьяна Витальевна. – Елец, 2012. – 21с.